

İSLÂM DERGİSİ MEDENİYETİ

JOURNAL OF ISLAMIC CIVILIZATION

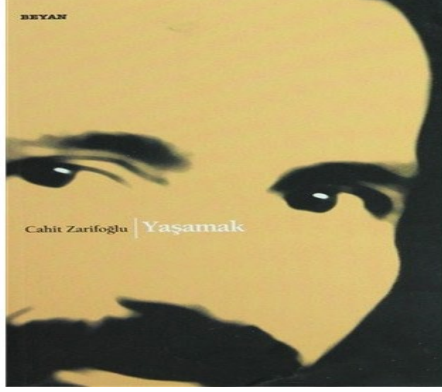
CILT/VOLUME: 8 • SAYI/ISSUE: 49 • OCAK-HAZİRAN/JANUARY-JUNE 2022

ISSN: 2687-3672

<https://dergipark.org.tr/pub/islammedeniyetidergisi>

Kitap İncelemesi / Book Review- Geliş Tarihi / Received: 31.05.2022 Kabul Tarihi / Accepted Date: 28.06.2022

KİTAP İNCELEMESİ

YAŞAMAK (Cahit Zarifoğlu)

Hatice DEMİR¹

Yaşamak, kelime anlamından da birçok ifadeyi barındırdığı ve bu barındırdığı ifadelerin hayat, insan ve doğa ile manayı kapsar. Derin anlamların ifade ediliş şekilleri de bize yol gösterici ya da insandaki duyguları açığa çıkaran anlamları olabilmektedir. Bireyin kendi düşüncesinin, yaşayışının başkalarına yol gösterici, onları aydınlatıcı tarafı kendisi tarafından önemsenip ilgisinin üzerinde olması, onun özgüvenine katkı sağlar ve hayatının anlamlı kılınabilir olmasına katkı sağlar.

Yaşamak, çok kapsamlı ve sonu gelmeyen bir kavramdır ki oldukça özel ve güzel hissettiren bir olgudur. Sonunda ölüm olsa bile. Üzüntüleri, sevinçleri, hayatın iyi ve kötü tüm yanlarını insan ne kadar hissederek ya da algılayarak hayatını idame ettirir? Kaç kişi yaşamamanın anlamını ya da bu hayattaki amacının ne olduğunu bilmektedir. Hayatımızı gerçekten tam anlamıyla insani vazifemizi yerine getirebiliyor muyuz yoksa gelişigüzel, tekdüze şekilde mi devam ettiririz. İnsan dönem dönem bu soruyu sorar kendisine, ama ne kadar ilgilenebilmekteyiz sorularla?

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğrencisi, demirh443@gmail.com

Zarifoğlu, bu kitabında günlük ve anı derlemesi, hatta yer yer şiirlere de değinmiştir. Belirli bir kronolojik sıraya göre dizilmemiş, farklı dönemlerden hayatının birçok döneminden günlüklerini ve anıları bir araya getirerek bize aynı zamanda kendi iç dünyasını, fikirlerini, üslubunu, ideolojisini yansıtmıştır. Hayatıyla ilgili mücadelelerini, bazı davranışlarının kendi içerisinde iç savaş vermesi, şiir yazabilmenin ya da gazete çalışabilmenin durumlarını ve hayattan birçok şeyi yansıtmıştır, Zarifoğlu. Kendi günlüklerinden ve anılardan bahsetmiş olsa bile bazı durumların birçok insan üzerinde aynı duyguları yaşadığı aşikârdır. Yaşamak canlıya özgü bir durumdur fakat insan bunu yoğun şekilde duygularıyla, fikirleriyle dolu dolu hisseder ve bu olgudan derinden etkilenir ki hayat zaten budur.

Zarifoğlu, eserinde askerlik döneminde yaşadığı durumlardan bahsetmiş. Savaş döneminde olması ve askerliğinin olduğu dönemin Türkiye’inde sorunların olduğu döneme denk gelmesi onu bir hayli etkilemiş gibidir. Satırları okurken uzun uzun betimlemelerin yer alması bizi o ana götürüyor sanki. Tek başına olmasının etkisi, savaş psikolojisini güzel yansıtmış olmakla birlikte okuyucuya da bunu hissettirmiştir. Savaş hakkında da yazıları oldukça etkilemektedir. Savaşın birçok millet ve insan için yıkıcı, sarsıcı etkileri vardır. Yazar, bu etkileri göz önüne getirerek birçok şeyin ardındaki şeyleri gün yüzüne çıkarmıştır. Bahsettiği savaşlardan birkaçı, Vietnam ve Sarıkamış’tır. Türk milletinin başka milletlerle farklılıklarını da bu savaşlardan bahsederken biraz söz etmektedir. Askerlerin durumlarını, orada savaşta kalan insanların durumlarını da anlatarak okuyucuyu derinden etkileyen betimlemelere yer vermektedir. Savaş görmemiş bir insan olsa bile yaşanan şeylerin her bireyi derinden etkilemesi, savaşın sarsıcılığının evrensel olduğunu da bir kez daha göstermiştir.

“İnsan, gittikçe daralan dünyasında neden mutsuz? Herkes artık gereğinden fazla büyüyor da onun için mi? On yedi yaşlarındaki delikanlıların bile iki kat yaşlıların ki kadar yürekleri kadar dolu.” Zarifoğlu, bu satırları 1970’li yıllarda yazmasına ve şu anda da bu durumun hiçbir şey değişmemesine tanıklık ediyoruz. Zorlaşan hayat şartları, gelecek kaygısı gençlerde oluşan önyargı yaşamdan tat alamama hissi o dönemden bu döneme dek değişen bir şey yok gibi görünmekte. Zarifoğlu, yaşadığı dönemdeki insanların hayattan anlam arayışının olmaması üzerine de hayıflanmıştır ve bunu satırlarda da çok net belli etmektedir.

Zarifoğlu dilin farklı milletlere özgü ve bu milletlerinde farklı dönemlerinde dilde değişiklik olduğunu söylemiştir. Şöyle ki biz bir eseri okurken -eğer ki o eski Türkçe ise- kendi dilimizdeki aşına olduğumuz kelimelere çevirerek yaparız. O dönemin şartlarına göre değerlendiririz elbette, ama dil her dönemde çok fazla değişikliği içerir, gelişir. Zarifoğlu’nun

burada bahsettiği durum eski bir metni okurken dilin eleştirisinin yapılmasıdır. Örneğin; Ziya Gökalp'in eserlerinde metni anlamak için önceden bir bilgi birikimi ve kelime dağarcığının geniş olması gerekir. Cumhuriyet Dönemi'nde yazılmasının etkisi bunda çok etkilidir. Cahit Zarifoğlu'nun şiirleri, satırları Gökalp'e kıyasla daha anlaşılır durumdadır.

Kitapta yer ve zaman olarak çok çeşitlilik vardır. Olay örgüsünü takip etmekte biraz zorlanmalar yaşanabilir, çünkü sıralama karışıktır. Devamlı geçişler olmamakla birlikte birbirine bağlantılı durumlarda da çok fazla bulunmaktadır. Söz konusu hayatın içinden bahsedildiği için sanki Zarifoğlu karşınıza oturmuş ve hayat hikayesini anlatıyormuş gibi hissiyatı vermiştir.

Dini ve ideolojisi anlamında keskin çizgileri görülmektedir. Aileden gelen dinine bağlılık küçük yaşlardan itibaren bu bağlılığı güçlendirdiği kendi tasvirleri satırlarında yer verdiği açıkça belli etmiştir. Babasının mektuplarındaki bu vurguları ve babasının oğluna ne kadar çok değer verdiğini görebilmekteyiz. Kendi tasvirleriyle birlikte okuyucuya net olarak belirtmiştir. Duanın, Allah'a inancın kendini diri tutan yaşamdaki hayat amacının da bunda etkili olduğunu hissettiren durumdur onun için.

'İnanıldığı bir hareketle, yanındakilerin kararlılığını kritik alanlarda anlamaktan Allah'a sığın.' Maneviyat duygusunun vurgusunu da yapmaktadır. Yalnızlığında, çaresizliğinde, üzüntüsünde sığınacağı limanın olması onu güçlü ve diri hissettirir. Her ne kadar her insan yıkıldığını, bitik olduğunu düşünse bu maneviyat (dini ya da ideolojisi ne olursa olsun) bireyi ayakta tutar. İdeolojisine bağımlı olmasa bile bir insan yaşama tutunacak dayanak bulmaya çalışır hayatının her döneminde.

Fabrikada çalıştığı dönemlere de günlüğünde yer vermiştir. Burada ve diğer tüm anlattıklarıyla birlikte Zarifoğlu'nun bir sosyolog edasıyla toplumu ve o toplumu etkileyen durumları, hisleri çok net şekilde tasvir etmesi. Gözlemlerinin yoğun ve net olması da bunda çok etkili. Fabrikadaki insanların makinelerden gözünü ayırmamaları adeta bir rutin haline getirerek sürekli aynı işi yapmaları tıpkı bir makine gibi olduğunu insanı o şekilde tasvir etmiştir. Bununla bağlantılı olarak okyanusta kaldığı dönemde insanın doğaya olumsuz etkileri de dile getirir.

Okyanusu kirletenlerin diğer canlılar değil de insan olması ve kendi gezegenimizi kendi ellerimizle bitirip yok etmemiz hâlâ bu dönemde de yazarın bahsettiği dönemde de olması çok üzücü bir durum. Nüfusun artması, gelişen teknoloji, atıkların fazlalaşması, kömür, petrol gibi

birçok etken yaşamımızı zorlaştıran sebeplerdir ve sonu gelmeyen bir durumun içinden çıkılmayacak kadar zor bir durumda olduğumuzu göstermektedir.

“Bize ağır gelen kendimizdir. Yolda, okulda, işte, başkaları ile birlikte taşıdığımız kendimiz. İnsan düşündükçe daha da ağırlaşan biridir. Düşünceleri, zihninde dönüp dolaşan fikirleri kendine ekstra yüklenmesi, başkasına tolerans göstermediği kadar kendine de tolerans göstermemesi en azından çoğu zaman kendini yok saymaktadır. Elbette ki insan düşünlerden arınamaz fakat yaşamın bize getirdiği zorluklar karşısında güzellikleri de görebilmek önemli ve çok değerlidir.

“Şiir kendisi var. Bir rastlantıyla değil tersine bir özel iradeyle çıkıyor yeryüzüne. Barajdaki su kendine bırakılmış kanallardan akar.” Yazı yazmak kadar zor olan şiir de yazmak oldukça zordur. Şairlerin kendi ilhamlarıyla yazdıkları satırların yüzyıllar sonra bile hatırlanması en azından belli bir kesimin çok büyük bir şeydir sanat için. Sanatta, edebiyatta fazla değer bilinmemesine de dikkat çekmiştir yazar kitapta. Keza öyledir çünkü ne o dönemde de bu dönemde sanat ve edebiyat diğer alanlar kadar ilgi duyulmamaktadır. Şiir başlı başına çok büyük çabalar gerektiren satırların birbiriyle uyumlu olması zorunluluğunu barındırır. *‘Şairler olmasaydı, şiir üzerimizden aşar, hayatı besleyemez seliyle öldürürdü.’*

Şair, yaşadığı toplumun yaşanan durumlarını gözlemler ve bunu şiirlerine yansıtır. Gözlem yapar insanı, doğayı ve birçok konu hakkında çok güzel tespitler yaparak şiirler yazar ve insanların bakış açılarında ya da yaşam alanlarına etkilerine katkı sağlar. Kitabın bir kısmında yazar şiirle bütünleştiğini ve onsuzken yaptığı durumların boş yaşıyor hissini dile getirerek yaşamıyla şiiri bütünleştirmiştir. Biz eğer ki Cahit Zarifoğlu’nu şair olarak biliyorsak onun bu içselleştirdiği, kendini ait hissettiği durumdan biliyoruzdur. Yapılan o kadar fedakârlık sonucunda insani değerlerinin yerlerde olmasını şairlerin ya da yazarlarının yaşadıkları hayatlara ve ölümlerine bakara buradan çıkarım yapabiliriz.

“Öyle bir toplumun içine düşmüşüz ki her şey beyin yıkıyor. Sanat ve Şeriat ikisi aynı kapıdan giriyorsa bizim için sanattır. Hayatımız boyunca söylediklerimizi baştan alalım. Kimseye fırsat vermeden kendi ipliğini kendim pazara çıkarmalıyım diye düşünüyorum. Kabul olunur bir tövbe için nedamet ve doğru yola azimet şarttır.” İnsan kendi düşüncelerini dile getirmekte oldukça zorlaşır çünkü bazı durumlarda fikir özgürlüğü söz konusu bile olamamaktadır.

En basitinden bir şairin bir ideolojisi vardır ve bunu şiirlerinde yansıtır fakat ona karşı yapılan eleştiriler onu bu durumdan geri çeker kendi fikirlerini, ideolojisini tam anlamıyla yansıtamayabilir. Bu sadece şair için değil diğer tüm insanlar için geçerlidir. Yine en basitinden arkadaş ortamında bile insan kendi fikirlerini söylemekten çekinebilmektedir çünkü alacağı eleştiri karşısında kendi ne kadar ifade ederse etsin o karşısındaki eleştiriye kestirip atamama gibi bir durum söz konusu olamamaktadır.

Yazar, eserinde diğer başka konulara da dikkat çekmektedir. Aşk, sevgi, hasret bir insan için neler ifade etmektedir. Kişiden kişiye değişir mi yoksa evrensel bir durum mudur bunlarla ilgili kendi fikirlerini günlüğünde yazmıştır. ‘*Ömür sevmeyi öğretmiyorken, nefret etmeyi hangi ara öğreniyorsunuz.*’ Bizi sevgi kurtaracak, nefret değil. Olumluluk kazandıracak, negatiflik durumları değil. Hayat bu her şey olabilir önemli olan güzellikleri görebilmekte.

Zarifoğlu savaştan, babasıyla olan ilişkisinden, yalnızlıktan, parasızlıktan ve birçok olumsuz şeyden bahsetse bile eserinde akılda kalan, her zaman okuru derinden etkileyen durumlar dışında olumlu şeylere güzel cümlelerle değinmesi ve hissettirmesidir. Bir söz bile insanı ne kadar etkileyeceğini her insan bilebilmektedir. Zarifoğlu da bu durumda bunu kullanarak okuyucunun hissettiklerini biraz da karşı tarafa gösterebilmiştir.

Hem içerik bakımından hem de tür bakımından çok yönlü olan bu eser bazı farkındalığı geliştirmeye yönelik etkileri oldu. Bir şair sadece şiir yazabilir durumunu burada kırılmış olarak görebiliriz. Elbette o da edebiyatın içerisinde bir alandır fakat normal bir şekilde detaylı tasvir yapmadan ya da çok çeşitlilik kazandırmadan yazmak da mümkündür. Zarifoğlu bununla birlikte bunu kırmış ve kitaptaki çok çeşitlilik durumunu canlı tutmuştur.

“Bir duruşu olmalı insanın

Bir bakışı

Bir anlayışı

Bir davası olmalı”.

Bu satırlar kitabı özetler nitelikte. Duruşu olmalı kendini ifade ettiren bir onun öyle hatırlandığı bir duruştur bu. Bireyi tanımlayan herkesin kendine has bu hayatta yer edindiği ideolojisi olmalı insanın ki hayata tutunacak bir fikri olabilsin. Bakışı; hayata karşı, insanlara, yaşadığı dünyaya, coğrafyaya karşı olmalı. Yeri geldiğinde değiştirmeli ya da güzelleştirmeli

bakış açısını. Bununla birlikte anlayışa sahip olmalı. İnsan, hayatı yaşanan kılan bu kelimeler için kendini değersiz, bitkin ve kimsesiz hissetmemeli. Dünyaya karşı bir bakışı bile hayatından birçok değişikliğe gidebilmektedir. Hayatın her alanında acıyla karşılaşırız. En basitinden hayatın kendisi acımasızdır.

“Çocukları ürkütülmüş bir dünyanın denizi mavi olsa ne olmasa ne.”

Kitapta tekdüzeliği kurtaran şiirsel yönlerine yer verilmesi gibi metinleri güçlü tutmuştur. Hayatın, insanın değindiği kavramları da açıklamaya kendi yaşadıklarından aktararak okuyucuya bunları sunmuştur. Bazı zaman duraksatsa da insanda düşüncelerinin ne olduğunu sorgulatan bazı cümleleri, satırları olmuştur. Gözlemleriyle insanları, yaşamını, en önemlisi kendisini tasvir etmektedir. Kendindeki sorunları ne kadar çözdüğü bilinmez fakat her insan bazı zamanlarda içe dönerek neler yapıp yapmaması gerektiğini, fikirlerinin değişikliğe uğrayıp uğramadığını düşünmesi gerekir. Bununla birlikte bu kitapta her insanın bulacağı ve göz ardı ettiği birçok durum kesinlikle olmuştur. Dönem ne olursa olsun fark etmez konu insan olunca her durumda, koşulda, dönemde evrenseldir.